

Bir Tashih Numunesi

Değerli Ahmed Akgündüz Ağabeyimiz, Belgeler Işığında Bediüzzaman Said Nursi ismi ile altı ciltlik bir kitap hazırlıyor. Birinci cildini yayınladı.

Evvela; kitap belge zenginliği açısından eşsizdir. Bir belge hazinesidir. Fakat telifinde, belgelerin değerlendirilmesinde ve Bediüzzaman'ın Nutuk ve Makalelerini bugünkü dilde anlatmasında ve yer yer dizgi ve imlasında bazı zaaflar tesbit ettim. Bunları iki-üç saat içinde göz gezdirirken gördüm. Kendisine çok saygım ve sevgimden ve kitap Risale-i Nur mesajı hakkında olduğundan bu zaaf noktalarını kaleme alıyorum. Hem yayınevine bir katkı, hem de Nur Cemaatine bir destek olarak ilgili şahıslara göndereceğim. Kimse yanlış anlamasın. Ben Üstad Bediüzzaman'ın hayatta olan talebelerinin bu kitap hakkındaki takrizinde, Ahmed Akgündüz Ağabey hakkındaki söylediklerine aynen katılıyorum. Yani birileri, bu tashih numunelerini şahsi bir muhalefetim var, diye sanmasın; çünkü böyle bir şey aramızda yoktur.. Ayrıca kendileri uygun görürse bu kitabın bütün meselelerini tashih ve tahlil etme niyetindeyim.

İşte iki-üç saat içinde gözüme çarpan yerler:

Sh: 229

“Da’ ma yuribuke ilâ mâ lâ yuribuke..” kaidesine verilen meal burada anlatılan manaya uygun değildir. Ahmed Ağabey bu Arabî kaideyi ***“Haram noktasında seni şüphelendiren şeylerden çekin; ta şüphesizliğinde kanaat getirdiğin şeye ulaşınca kadar..”*** şeklinde çevirmiştir.

Doğrusu ise şöyledir: ***“Seni şüphelere düşüren (et ve ekmek gibi) şeyleri bırak. Seni şüpheye düşürmeyen şeyleri yemeye bak.”***

Zaten metinde anlatıldığı gibi, İmam Gazali bu prensibi riyazet için söylemiştir. Riyazet prensiplerinde geçtiği üzere kuvvetli gıdalar kalbin kasavetine, dolayısıyla şüphelere maruz kalmaya sebebiyet verir. Nitekim metinde geçtiği gibi Üstad da eti, ekmeği bırakıp sadece otlarla beslenmeye koyulmuştur. Yani konu helal-haram noktası değildir.

Yine bu sayfada Ahmed-i Hani ile ilgili 64. dipnotta, Ahmed-i Hani ile ilgili olmayan, Münazarat kitabından bir soru ve cevabını ilave etmiştir. Hâlbuki bu soru ve cevapta geçen Şeyh Ahmed, Ahmed-i Hani değildir. Münazaratın yazıldığı yıllarda Kürtler içinde tarikat dersini veren başka bir zattır.

Büyük bir ihtimal ile Münazaratın yazıldığı o yıllarda Hazret Ziyaeddin'den tarikat dersini alan Şeyh Ahmed Haznevidir. Ayrıca Doğuda hiçbir zaman Ahmed-i Hani'nin Şeyh Ahmed diye anıldığını bilmiyorum. Ahmed-i Hani âlim, edip ve feylesoftur. Tarikat dersini vermemiştir. Münazaratın yazıldığı tarihten yaklaşık 200 sene önce yaşamıştır.

Münazarat kitabından alınan bu soru ve cevapta geçen Arabî ibare yanlış çevrilmiştir. *Bu nasihat duygusu ve meyli, şekavet ehlinin yolunu kesmiştir*, diye çevrilmiş. Fakat doğrusu şöyledir: *Bu dindarlık meyli ve hakperestlik arzusu, yol kesiciliğin ve yolsuzluğun yolunu kesmiştir*.

Sh: 396

Bu sayfada gösterilen 45. dipnot, metinde gösterilen ve alıntılanan parçanın kaynağı değildir. Kaynak olarak Misbah Gazetesi gösterilmiştir. Ve konu ile asla ilgili olmayan bir not dahi bu dipnota ilave edilmiştir. Hâlbuki bu kısa not, Hürriyete Hitap yazısının notudur. Alıntılanan parçanın notu ve kaynağı ise, Volkan Gazetesidir. Nitekim İfade-i Meram başlıklı bu makale, az ileride Volkan Gazetesi kaynağı ile veriliyor. Haliyle bir çelişki ortaya çıkıyor. Bunun sebebi de, her ki yazının başında bulunan “dağ meyvesi acı da olsa, devadır.” ifadesidir.

Ayrıca bu sayfada (395-96) verilen yazı yine tekraren sh. 397-98’de verilmiş ve yine kaynak Misbah Gazetesi gösterilmiştir. İki yerde; böyle ciddi bir kitapta kaynağın yanlış verilmesi ve uzunca bir metnin üç sayfa sonra aynen tekrar edilmesi, bence önemli bir eksiklik; telif sanatına aykırıdır.

Sh: 399

Ahmed Ağabey, “Bediüzzaman, *Sultan Hamid bu ağalıktan vazgeçti*, diyerek onu bu suçtan tebrie etmektedir.” şeklinde bir değerlendirme yazmış. Hâlbuki Abdulhamid’in ağalıktan vazgeçmesi, Hürriyet ve Meşrutiyetin ilanından sonraki fiili ve mecburi bir durumdur. Onun daha önce hiç ağalık (istibdad) yapmadığına ve böyle bir yanlıştan beri olduğuna delil olamaz. Çünkü Bediüzzaman, beş-on yerde onun sürdürdüğü 33 yıllık istibdad dönemini eleştiriyor.

Maalesef, Abdülhamid’in şahsi dindarlığı, Osmanlının yenilenmesinin önünde engel olması, Bediüzzaman’ın Osmanlıyı yenileme ve yeniden ihya etme girişimi konularında bu kitaptaki izahlar, Arap (zenci) saçına dönmüştür. Mesele aydınlanacağına biraz daha kararmıştır. Bu tashih numunelerinin sonunda bu mesele için kısa bir değerlendirme gelecektir.

Sh: 400 ve 401: İki küçük tashih:

1) “*Hürriyetün hariyyetün bin-nari*
Li-enneha tahtassu bil-küffari” şiiri şöyle çevrilmiştir:

“Hürriyet ancak ateşe layıktır.
Zira kâfire mahsus bir şiardır.”

Bu çeviri yanlış olmazsa da bir iki zaafı var. Dikkatle baksanız, görürsünüz. Doğrusu şöyle olmalı:

“*Hürriyet, ateşe (cehenneme) layık bir şeydir.*
Çünkü hürriyet, kâfirlere mahsus bir şeydir.”

2) Sh. 401’de Ahmed Ağabey Üstadın Arabî ibaresini kendisi tercüme etmiştir. Burada da iki küçük yanlış olmuş: **a)** Arabî ibarenin tercümesi, Münazaratın metninden imiş gibi gösterilmiş.. **b)** *Atiyyet, hasiyet* gibi okuyucunun bilmediği kelimeleri aynen metindeki gibi bırakmak, izah ve tercüme değildir. Bu tarz çeviriler, paradoksal sayılır..

Sh: 445

İçindekiler kısmında “Bediüzzaman’ın Niyazi Beye Tavsiyeleri” diye bir başlık görüyorsun. Sayfanın kendisini açıyorsun; hiç tavsiye falan yok; tam aksine Niyazi Beyi göklere çıkartan bir takdir mektubu var. Fakat mektup tercüme edilmediği için, birçok okuyucu meselenin farkına varmaz. Bediüzzaman’ın bu mektubunun tercümesi şöyledir:

Niyazi Beye

“Ey zamanın Rüstem-i Zali Niyazi Bey! Misal âleminin (her şeyin suret ve fotoğrafının kaydedildiği metafizik âlemin) küçük bir örneği olan hayalde senin misali heykelini ziyaret ediyoruz. Çünkü şimdi (Meşrutiyetteki) bütün güzellikler, lafız ve kelime olup senin kişilik ve fotoğrafın o kelimelerin içindeki mana gibi görünmekle aklın gözbebeği içinde birden yansıyor. Senin hakiki (gerçek) kişiliğini hayal ve akıllardaki misali ve mecazi kişiliğinle görüştürmek için Selanik’e geldim. Fakat kötü talih, kıskançlık veya nazar değmemek için iki ağır kişiliğin bir araya gelmesine zaman müsaade etmedi. Sizin kurduğunuz mutluluk sarayının (Meşrutiyetin) temelini güçlendirmek için fülî bir teşekkür olarak Kürdistan’a gitmek niyetindeyim.”

Said

Maalesef Ahmed Ağabey böyle önemli metin parçalarını çevirmiyor. Ve burada bir kelime de yanlış okunmuştur: *Her bir mehasin-i lafız gibi senin misalin mana gibi içinde görünmekte*, ifadesi, **Her bir mehasin, lafız gibi**; şeklinde tashih edilmeli. Bunun manası şöyledir: *Her bir mehasin (güzellik,) lafız gibi(dir;) senin misalin (fotoğrafın) o güzelliklerin içindeki mana gibidir.*

Sh: 458

“5.3 Bediüzzaman’ın Yayınladığı İlk Makale: 24 Mayıs 1908

Bedüzzaman’ın hürriyet ve Meşrûtiyet ile alakalı İslâmi fikirlerini ilk açıkladığı MaKal’ası, kendi ifadesiyle “bu cevaplarım gençtir, yaşlıdır, yabancıdır, medenidir, sınırsız hürdür, sınırlı hürdür, yaşı dahi Hürriyet’ten iki ay daha yaşlıdır. Çünkü doğduğu zamanki Tercüman-ı Efkâr gazetesindeki”¹²⁸ yazısıdır. Ancak henüz biz bu yazıya ulaşamadık. Zaten muhtemeldir ki, Bedüzzaman MaKal’asını Mayıs ayında vermesine rağmen neşir olayı daha sonra gerçekleşmiştir yahut birinci sayıda neşredilmiştir. Elimizde nüshası bulunmamaktadır.”

¹²⁸Kürd Te’avün ve Terakki Gazetesi, 17 Zilhicce 1326 Hicrî – 2 Ocak 1909.

“Bu cevap gençtir, ihtiyardır. Bedevîdir, medenîdir. Hurr-ü mutlakdır, hurr-ü mukayyedir. Yaşı dahi Hürriyet’ten iki mah daha yaşlıdır. Güya altı ay zarfında elli sene, belki daha çok tayy-i zaman ederek yaşamış. Zîrâ veladeti vaktinde tercüman-ı efkâr olan gazeteyi, şimdi bir gazete ile muvazene olsa, mabeynlerinden asırlar geçmiş zan olunacak. Hem de bedevilikteki hürriyyet-i mutlakanın ve medeniyetteki hürriyyet-i mahdudenin izdivacından tevellüd etmiş.”

Bu 458. sayfanın başında yazılan bu ilk paragraf ve içindeki cümleler, tamamen yanlıştır. Bu yanırların anlaşılması için, o günkü tarihi bir olaya kısaca değinmek gerekir. Şöyle ki:

Üstad Bediüzzaman 1907'nin sonlarında İstanbul'a gelir. O aylarda Japonlar İstanbul'a gelmiş; İslamiyet'i araştırıyorlar. Üstad da onlara verdiği cevapları daha sonra Mayıs 1908'de kaleme alıyor. İlmî bir değeri olan o cevapları gazetede meccanen¹ yayınlamak istiyor. Bir giriş olan bu makalesini, ancak Eylül 1908'de Kürt Teavün ve Terakki Gazetesinin İlmîye köşesinde yayınlatabiliyor. Girişten sonra yazının devamı var, diyor. Fakat Japonlara verdiği o sual ve cevaplar, (belki gazetelerin hacmini aşıyor diye) yayınlanmamıştır.²

İşte Ahmed Ağabeyimiz, bu münasebeti nazara almadığından makaleyi de makale ile ilgili Üstadın anlatımlarını da yanlış anlamıştır. Maalesef *on adet yanlış, peş peşe işlendiği halde* uyanılmamıştır. Şöyle ki:

1) Bediüzzaman 24 Mayıs 1908'de yani Hürriyet ilanından önce hiçbir yazı yayınlamamıştır; yayınlama imkânı da yoktu. Makale ile ilgili tanıtımda Hürriyetten iki ay daha yaşlıdır, denilen tarih, ya Japonlara verilen cevabın tarihidir veya yazının kaleme alınma tarihidir. Yani yayın tarihi değildir.

2) Ahmed Ağabey; bu yazının Dördüncü Maddesinde geçen izahatı sanki makalenin başında verilen bir izahat imiş gibi göstermiştir. Sayfa 458'de bu izahatın kaynağında yazının tarihini, 2 Ocak 1909 olarak göstermiştir. Sayfa 497'de ise aynı yazının neşir tarihi 9. 1. 1908 olarak verilmiştir. Yani yazı hiç anlaşılmadan veriliyor, kaynak olarak iki farklı tarih gösteriliyor.

3) Makale, Japonlara verilen cevaplarla ilgilidir. Hürriyet ve meşrutiyet ile alakalı değildir. Fakat mesele bilinmediği için, Bediüzzaman'ın Hürriyet ve Meşrutiyet hakkındaki İslami fikirleri ile ilgili ilk yazıdır, diye verilmiştir.

4) Makale kelimesi, iki sefer maKal'ası olarak dizilmiş. Maalesef buna benzer imla ve dizgi hataları çokça vardır.

5) Yazının içinde bu cevap dendiği halde, neye cevap olduğu anlaşılmamıştır. Hürriyet ve Meşrutiyet ile ilgili müstakil bir makale sanılmıştır.

6) *Japonlara verdiğim bu cevap altı ay öncesine ait bir yazı olmasına rağmen elli sene belki daha çok bir ömür (tayy-ı zaman ederek) yaşamıştır. Nitekim çıkarıldığı gündeki bir gazete – ki gazete fikirlerin tercümanıdır. - (Hürriyetten sonra çıkan) şimdiki bir gazete ile kıyas yapılırsa (aynı isimdeki ve aynı kadro olduğu halde) aralarında asırlar geçmiş zannedilir.*

İşte maalesef bu önemli izah şöyle çevrilmiştir:

“Hürriyetten iki ay daha yaşlıdır. Çünkü doğduğu zamanki Tercüman-ı Efkâr gazetesindeki yazısıdır.”

Hulasa: Hem Tercüman-ı Efkâr gazetesinde yayınlamıştır, demek bir hata.. Aynı sayfada Kürt Teavün ve Terakkinin kaynak gösterilmesi ikinci bir hata... Neşir tarihi, 20 Ocak 1909 ve 9 Ocak 1908 olarak çelişkili vermek üçüncü bir yanlış... Gazetelerin bir niteliği olan

¹ Nitekim yazısında bu değerli çalışmayı kamuoyuna bağlıyorum, diyor.

² Daha sonra bunların bir kısmını Muhakemat kitabı içinde yayınlıyor. Bu cevapların bir kısmı da daha sonra (1936'da) 5. Şua oluyor. (Risale-i Nurda Japonlara verilen bu cevaplarla ilgili izahlara bakılabilir.)

tercüman-ı efkâr (kamuoyunun aynası) kelimesini özel bir isim imiş gibi ve büyük harf ile çevirmek 4. bir hata... Ve aynı cümlelerin dipnotunda (155. dipnot) cümledeki tarih ile çelişen, 9. 9. 1908 tarihinin verilmesinde Kanun-ı Evvel (Ocak) deniliyor. Hâlbuki bu isim, 9. ay değildir. Bu da 5. bir hata..

7) Bütün bunları bilmeden, *yazı Mayıs ayında verildiği halde daha sonra neşredilmiştir, fakat elimizde nüshası yoktur*, demek, belgeleri bilinçlice kullanamıyorum demektir.

8) Söz konusu bu yazı, sh. 458'de Hürriyet ve Meşrutiyet ile ilgilidir, denildi. Sh. 495'de ise bu yazı, *ilim adamlarına yapıcı tenkidler ve tavsiyelerdir*, diye gösterilmiştir. Hâlbuki az sonra göreceğiniz gibi, yazıda hiçbir tenkid ve tavsiye yoktur.

9) Bu yazı ile ilgili sh. 498 ve 499'da yine tercüman-ı efkâr kelimesi özel isim ve büyük harf ile yazılmıştır. Konu ile ilgili olmayan bu isimde bir dergi tesbit edilmiş; fakat nüshaları hiç bulunmamıştır, diye başka yerde izahat verilmiştir. (Sh. 424)

Sh: 498

“*Wellezi nazareh'ün-nekkade edakku min..*” şeklinde başlayan Arabi ibarede iki kelime eksiktir. Çünkü bu makalelerin kaynağı olan neşriyatlarda da bu cümle böyle eksik dizilmiştir. Ve maalesef Ahmed Ağabey bu metinleri tahkik etmeden aynen almıştır.. İbarenin tam şekli şöyledir:

“*Wellezi baasehu bil-hakkı; inne nazarahün-nekkade edakku min...*”

Muhakematın, Japonlara Cevap olan 3. Unsuruna bakılsa bunun böyle olduğu görülür. Muhakematta bu ifade aynen yoktur; fakat buna benzer iki kalıp var ki, bu cümlelerin eksik olduğuna delil olur. Zaten az çok gramer bilenler, cümlelerin eksik olduğunu görür.

Sh: 498-499

Konu ile ilgili olan bu İfade-i Meram veya İlmiye başlıklı yazıda görüldüğü gibi; belgeler ışığındaki bu kitap, Üstadın hiçbir makalesinin ve nutkunun hiçbir paragrafını doğru ve tam aktaramamıştır: Hâlbuki kitabın ilanında; yüzde kırkını Nutuk ve Makalelerin tahliline ayırdım, deniliyor.

Kıyas yapmak için bu makalenin metnini ve Ahmed Beyin çevirisini ve makalenin yeni ve tam bir tercümesini veriyoruz. (Sh. 497-498)

İfade-i Meram

Şimdiki Şark'ta medeniyetin müessisi ve bize bir ders-i ibret vermiş olan Japonların, medeniyet-i cismaniyelerine hayat vermek için taharri-i din ederek, bazı sualler sormuşlar idi. Ve ben de kendim gibi bir cevap vermiş idim. Ben bu cevabın kuvvetini tecrübe için ki, bu mazi ve müstakbel ortasında açılan büyük selli dere ve uçurum üzerinden atlayacak mı, yoksa sair zaif ve kuvvetsiz ve hakikatsiz ve ihtiyarlanmış olan âdât ve efkâr gibi mazi tarafında mı kalacak; bilmek için bu cevabı şimdi efkâr-ı umumîye peşkeş ve hediye ediyorum.. Ve rağbet-i umumiyeyle biz gibi nevresîdenin sa'yine neşat vermek için bir hizmet niyetindeyim. Şu bin-tü'l-fıkr ve zâde-i tabiat ve semere-i fuad, şimdiki daire-i vasia-yı hürriyetle mütenasib geniş

ve haşmetli efkâr-ı umumiyenin rağbetine yakışacak üslub cihetiyle bir şey değilse de, lâkin dört cihetle antika olduğundan ve antikalık gulûvv-ü kıymetin yerini tutmakla itibar-ı umumiyenin rağbete istihkakı ümid ediyorum..

Birinci antikalık ciheti: Dağ meyvesidir. Zira Kürdistan dağlarında şu zamanda sudur eden sözler kurûn-u ûlâ sözlerini andırıyor. Güya biz, kurûn-u ûlâdan bu tarafa hareket etmemişiz. Çünkü hürriyet-i mutlakalarımızı şimdiye kadar olan medeniyet-i zelilâne ve nâmeşru ve sefi-hâneye feda etmek reva görmedik.

İkincisi: Tabiiyettir. Yani benim tabiatıma muvafıktır. Zira benim gibi bir bedevinin fikri fitrat-ı asliyeye daha yakın olduğundan, muhakemesi de tabii ve hadisü'l-ahddir. Sun'î ne kadar mükemmel olursa, tabii yerini tutmaz. Hem de kelâm, tabii gibi olduğundan, mütekellimin mizac-ı hissiyatını andırır. Ve okunduğu vakit, madeni benim gibi bir Kürd olduğunu nazar-ı hayale karşı tecessüm ettirir. Ve zihinde maneviyatın resmini doğru nakşeder.

Üçüncüsü: Üslub-u garibimdir ki; sürat ve kesret ve ülfet ile sathilenen ezhânı dikkate imale eder. Zira garib olan ahlâk ve hissiyatımla mütenasib olan elbisem, maaniler dahi istihsan ederek, elbisem gibi bir üslûb-u beyanı giydirmek, benden istediler. Ben de hatırlarını kırmadım, amma alaturka terziliği iyi bilmiyorum.

Dördüncüsü: Bu cevap gençtir, ihtiyardır; bedevîdir, medenîdir; hür-ü mutlak, hür-ü mukayyedir; yaşı dahi hürriyetten iki mah daha yaşlıdır. Güya altı ay zarfında elli sene, belki daha çok tayy-ı zaman ederek yaşamış. Zira velâdeti vaktinde tercüman-ı efkâr olan gazete şimdi bir gazete ile muvazene olsa, mabeynlerinden asırlar geçmiş zannolunacak. Hem de bedavetteki hürriyet-i mutlakanın ve medeniyetteki hürriyet-i mahdudenin izdivacından tevellüd etmiş, güya dik-i arş, marifet-i Sâni'den tarik-i ilham ile sadasını iştmiş bir dikü's-sabah gibi bu inkılâb-ı azîmin sabah-ı infîlâkına ezhan-ı nâimeyi sıyahıyla ikaz ediyordu. Bu cevabın mebdei ve meadi, yani mevzu ve gayetin celâleti ve sâilin ehemmiyeti, sair kusurları setredeceğini ümid ediyorum.

Bintü'l-fikrin cihazı, üslûb-u garibdir ve mihr-i muaceli de dikkattir. Ve hem de birinci tecrübe, birinci inşa, birinci telif olduğundan noksanı ve iğlâkı tabiidir. Hem de uzun cümlelerle söylemişim. Ta ki hakikatın sureti parçalanmasın ve hakikatın etrafında daire çekmekle mahsur bırakmaktır. Eğri tutmadım, elinize vermedim. Siz dikkatinizle tutunuz. Zaman-ı salifte şura divanlarından hüsnünü, birçok ulema dibace-i teliflerinden, "Hulefâ-i Râşidîn'in mesleğinden olmayan" bir şahs-ı hâkime mehasin-i milleti gasben ona vermek ve ondan neşet ettiği gibi itraî medihle istibdada kuvvet vermişlerdi. Ve mesavi-i istibdadı dahi nâ-kabil-i def' görüklerinden, zaman ve feleği hedef ederek şikâyat ve itirazatın okları daima manası tesiriyle malum ve lafzı meçhul olan istibdada atarlardı.. Meşrutiyet-i şer'îye altında olan adalet-i mahz, ancak Eflâtun-u ilâhî'nin mehasin-i hakikiye-i medeniyetin misal-i müşahhası göstermek istediği medine-i fâzılasında ihtimal verebilirlerdi. Ben isem, o def'i muhal gördükleri istibdadı yıkmakla ve muhal-i âdi gördükleri medine-i fâzılanın esasını atmakla meşgul olan bir ehl-i asrın efradı olduğumdan, o âdete muhalefet ettim..

Birinci suali maal-cevap icmalen müddeaya gibi vaz' ediyorum. Sonraki tafsilât o müddeayı müntic (kadaya kıyasüha maaha) gibidir. Şöyle ki:

Demişler: "Vücut-u Sâni'a delil-i vazıh nedir?"

Cevap: *Delil-i nuranî ve hayat-ı ateşîn ve âlemin aynı olan Muhammed (a.s.m.); ve kalb-i hidayetin lisanı ki Muhammed (a.s.m.)'in lisanıdır. (Arabî bir İbare)*

Meali: *Nur-efşan nazarına karşı hayal, hakikati setredemez. Hak olan mesleği tesvilâta, tedlîsata muhtaç değildir.*

Bu kelâm iki fırka-i dâllenin reddine işarettir. Şimdi bed' edeceğim cevaba..³ (Mâba'dı var.)

Said-i Kürdî

Ahmed Ağabeyin Çevirisi:

Şimdiki Doğu'da medeniyetin kurucusu ve bize bir ibret dersi vermiş olan Japonların dünyevî medeniyetine hayat vermek için, dinî araştırma yaparak bazı sorular sormuşlardı ve ben de kendim gibi bir cevap vermiştim. Benim cevaplarım garip ve fikirlerim dört yönüyle antika olduğundan dikkat çekeceğini ümit ediyorum.

Birinci antikalık yönü, dağ meyvesidir. Çünkü Kürdistan dağlarında şu zamanda çıkan sözler, ilkçağların sözlerini andırıyor. Çünkü sınırsız hürriyetimizi, aşağılayıcı olan, meşru olmayan ve sefâhet getiren şimdiye kadarki hürriyete feda etmeyi uygun görmedik.

İkincisi tâbiiliktir, yani benim fitratıma uygundur. Çünkü benim gibi bir yabaninin fikri asıl yaratılışa daha yakın olduğundan, bir hükme varmak için incelenmesi de tâbii ve yenidir. Sun'î olsun ne kadar mükemmel olursa olsun, tâbii olanın yerini tutmaz.

Üçüncüsü garip üslubudur; zira ben alaturka terziliği iyi bilmiyorum.

Dördüncüsü bu cevaplarım gençtir, yaşlıdır, yabanidir, medenidir, sınırsız hürdür, sınırlı hürdür, yaşı dahi Hürriyetten iki ay daha yaşlıdır. Çünkü doğduğu zamanki *Tercüman-ı Efkâr*¹⁵⁶ gazetesi, şimdi bir gazete ile karşılaştırılsa, aralarında yüzyıllar geçmiş sanılacak.

¹⁵⁶Tercüman-ı Efkâr, 1908 yılında yayınlanmış bir dergidir. Stanford University Library, Hoover Library.

Birinci soruyu cevaplamakla birlikte özet olarak tez gibi ortaya koyuyorum. Sonraki detaylar, o teze yol açan kıyasları da kendileriyle birlikte olan kaziyeler gibidir. Şöyle ki: “*Yaratıcının varlığına açık delil nedir?*” demişler. Cevap: “*Nurani bürhan ve âlemin gözü olan Muhammed (as) ve doğru yolun kalbi olan dili ki Muhammed(as)in dilidir.*”

Maalesef makale asıl konulara girmeden bitmektedir ve bunun devamının nerede yayınladığını tam olarak bilmiyoruz. Fakat aynı gazetenin aynı sayısında yani Bediüzzaman Hazretleri *Kürd Te'avün ve Terakki Gazetesi*'nin 27. K.Evvel 1324/ 9. 1. 1908 tarihli¹⁵⁷ sayısındaki makalesinde ise meseleyi şöyle bağlamaktadır ve mesele âlimlerle alakalıdır:

[Diyor Ahmed ağabeyimiz.. Fakat Nutk-u Sabıkın Neticesi denilen bu yazı, İlmiye yazısının devamı değildir. Üstadın Mebuslara hitaben söylediği ve iki parça olarak yayınladığı yazının neticesidir. Bu son yazıda Üstad ulemayı uyarıyor, siz de artık istibdad yapmayın, çağdaş İslami bir anayasanın yapılması için mebuslara yardımcı olun, işi zora sokmayın, mealinde tavsiyelerde bulunuyor. Ayrıca burada ulemadan söz edildi, diye bu yazı âlimlere hitap ediyor, demenin bir

³ Gazetenin elimizde mevcut olan sonraki sayılarında yazının devamına maalesef rastlanmamıştır. (Zehra Yayıncılık)

özelliği yoktur. Çünkü Üstadın nutuk ve makalelerinin tamamı, zaten birinci derecede ulemaya hitaptır.

Ahmed Ağabeyin bu yazıyı ve Nutk-u Sabıkın Neticesi yazısını birbirinin devamı görmesi ve bu gibi makalelerin muhtevasını yanlış özetlemesi, onun bu iki yazıyı ve Nutk-u Sabıkın Neticesi yazısının öncesinde olan Mebuslara Hitap ismindeki iki yazıyı tam anlamadığını gösteriyor.]

¹⁵⁷Kürd Te'avün ve Terakki Gazetesi, Nutk-u Sâbıkın Neticesi, 27.K.evvel.1324/9. 1. 1908.

İfade-i Meram yazısının tam çevirisi şöyledir:

Önsöz

Asrımızda Doğuda medeniyet kuran ve bize önemli bir ders vermiş olan Japonlar, maddi medeniyetlerine, uzun yaşaması ve hayat vermesi için dini araştırmak üzere bir kısım sorular sormuşlar idi. Ben de kendim gibi ilginç bir cevap vermiş idim.

Ben bu cevabımın gücünü ve gerçekliğini denemek istiyorum. Acaba geçmiş ve gelecek arasında bol selli bir dere ve uçurum gibi olan Hürriyetin ilanı üzerinden atlayabilecek mi? Yoksa diğer zayıf, güçsüz, hakikatsiz ve ihtiyarlanmış olan gelenek ve fikirler gibi geçmiş zamanın tarafında mı kalacaktır? İşte bunu öğrenmek için Japonlara verdiğim bu cevabımı kamuoyuna peşkeş (hediye) ediyorum. (Basında yayınlıyorum.) Bu yazı umumun rağbetini kendine çekmekle bizim gibi yeni yetişenlerin çalışmalarına bir güç katmak üzere bununla topluma bir hizmet yapmak niyetindeyim.

Bir fikir ürünü olan, doğal ve gönülden fıskıran bu yazı, şimdiki Hürriyetin geniş alanına uygun olan geniş kamuoyunun rağbetine yakışacak üslup olarak bir değere sahip değilse de; dört yönden antikadır. Bu antikalık yüksek bir değer teşkil ettiğinden yazının umumun rağbet ve talebini hak edeceğini umuyorum.

Birinci antikalık yönü: Bu yazı dağ meyvesidir. Çünkü Kürdistan dağlarında bugünlerde ortaya çıkan sözler, ilk çağların sözlerini andırır. Güya biz Kürtler, ilkçağlardan bu tarafa asla geçememişiz. Çünkü sınırsız hürriyetimizi, bu aşağı, gayrı meşru ve bataklık çağdaş medeniyete feda etmeyi uygun görmedik.

İkincisi: Bu yazının doğallığıdır. Yani benim tabiatıma tam uygundur. Çünkü benim gibi bir bedevinin fikri, asli doğaya daha yakın olduğundan, muhakemesi ve karşılaştırmalı araştırması da doğaldır ve görünmedik (hadisül-ahd) bir şeydir. Yapay şeyler ne kadar mükemmel olursa olsun, doğal şeylerin yerini tutamaz.

Ayrıca söz ve yazı doğal gibi ise, yazarın mizacını ve hissiyatını andırır. Okuduğu zaman bu yazının kaynağı benim gibi bir Kürt olduğunu hayalin gözüne gösterir. Okuyucunun zihninde manaları doğru olarak nakşeder.

Üçüncüsü: Garip üslubumdur ki; hızlılık, çok okumak ve alışkanlık hastalıkları ile yüzeyselleşen zihinleri, dikkate yönlendirir. Zira garip olan ahlak ve hissiyatımla tam uygun olan elbisem, konunun manaları gibi, garip bir üslubu beğendiler; elbisem gibi görülmedik bir ifade ve üslubu bundan istediler. Ben de o manaların hatırlarını kırmadım. Fakat alaturka tarzılığı (Türkçeyi) iyi bilmiyorum.

Dördüncü: Bu cevap gençtir (bu asrın malumatına göre verilmiş.) İhtiyardır (kadim dini bilgilere uygundur.) Bedevidir (modern eğitim görmemiş bir Kürttten çıkmıştır;) medenidir (Hürriyet günlerinde en seçkin bir fikir adamı olan birinden çıkmıştır.) Tam hürdür (hiçbir dil ve edebiyat takıntısına bulaşmamıştır.) Yarı hürdür. (dini ve medeni ilkelere uymuştur.) Hürriyetten iki ay daha yaşlıdır. Belki tayy-ı zaman ederek altı aylık olduğu halde elli sene yaşamış gibidir. Nitekim çıktığı günkü (bir yıllık) bir gazete (ki gazete toplumun fikir seviyesini yansıtır.) şimdi Hürriyetin ilanından sonra çıkan aynı gazete ile karşılaştırılrsa aralarında asırlar geçmiş sanılacaktır.

Ayrıca bu yazı, bedevilikteki sınırsız özgürlük ve medeniyetteki sınırlı özgürlüğün evliliğinden doğmuştur. Sanki Allah'ı bildiği için ilham alan Arş-ı Azamdaki müezzinden bir sada işiten bir sabah müezzini, Hürriyet denilen büyük bir inkılâbın şafak atacağını bildirmek üzere uyuyan zihinleri (iki ay önceden) sayha ile uyandırıyordu.⁴ (Burada sabah müezzini, Hürriyetin doğacağını hisseden kendisidir.)

Bu cevabi yazının başlangıcı ve sonu yani konusu ve amacı ve soruları soran tarafın önemi, yazının diğer eksiklerini örteceğini ümit ediyorum.

Bir fikir ürünü olan bu yazının çeyizi garip üslubudur; onun acil mehri de dikkat ile okunmasıdır. Ayrıca bu cevap, benim ilk yazı deneyimimdir; ilk kompozisyonumdur, ilk kitabımdır; dolayısıyla eksik ve kapalı olması doğaldır.. Hem de uzun cümleler ile söylemişim. Ki gerçeğin tam fotoğrafı parçalanmasın ve uzun cümleler, o hakikatin etrafını saran bir sur oluştursun. Eğri tutmadım, hemen elinize vermedim. Sizler dikkat ile okuyarak onu doğru olarak elde edin.

[Japonlara verdiğim cevaplardan oluşan bu kitabımın önsözünde eski şair ve yazarlar gibi, o günün Sultanına methiyeler dizmedim. Çünkü:]

Bu eski şair ve yazarlar, çok güzelce kaleme alınan divan ve kitaplarının önsözlerinde, Hulefa-i Raşidin'in yolunda gitmedikleri halde, aşırı bir üslup ile milletlerinin bütün güzelliklerini o günkü sultanlara verip istibdada güç katıyorlardı. İstibdadın kötülüklerinin giderilmesini ise mümkün görmediklerinden o istibdadın kötülüklerini, manası açık fakat o gün için ifade edilemeyen bir güce veriyorlardı. Şer'i meşveret ve demokrasiye dayalı olan medeniyetin somut misalini ise ancak Eflatunun erdemli şehrinde olabilir, diye sanıyorlar idi. Ben isem, o giderilmesi muhal olan istibdadı yıkmakla ve normalde imkânsız gördükleri o erdemli şehrin temellerini atmakla meşgul olan bu çağdaş asrın bir bireyi olduğumdan o şair ve ediplere muhalefet ettim..

Birinci sual ve cevabı delilsiz bir iddia olarak yazıyorum. Sonra gelecek olan tafsilat bu iddiayı delillendirecektir. Çünkü bu gelecek tafsilat, delilleri beraberinde olan önermeler gibidir.⁵

Japonlar demişler: Allah'ın varlığına açık delil nedir?

Cevap: Aydın ve aydınlatıcı, samimi, sıcak ve canlı, kâinatın gözbebeği Muhammed'in kendisi ve hidayetin (doğru rehberliğin) tercümanı olan Muhammed'in (a.s.m) lisanıdır.

⁴ Metinde horoz geçiyor. Fakat burada horozun müezziniliği ve uyandırması kast ediliyor.

⁵ Bu tafsilat için Muhakemat yazılmıştır.

(Peki, onun yanılma ihtimali yok mu? İnsanları aldatmış olamaz mı, gibi iki mukadder soruya da **cevap:**) Onun aydın görüşünün önünde hayal, gerçekliği örtemez. Hak ve hakikate dayalı olan onun mesleğinin, insanları kandırmaya asla ihtiyacı yoktur. İşte cevaplara başlıyorum. (Devamı var.)

Said-i Kürdi

Sh: 499 (8. Sayfada değinilen meselenin izahı)

157. Dipnotta, Meşrutiyet, Medeniyet, Hürriyet gibi konularla ilgili Nutk-u Sabıkın Neticesi diye bir yazı konulmuştur. Ve sanki bu yazı, bahsi geçen Japonlarla ilgili yazının ifade-i meramının neticesi imiş gibi gösterilmiştir. Hâlbuki bu Nutk-u Sabık Neticesi yazısı, Bediüzzaman'ın bundan önce Mebuslara hitaben söylediği ve iki bölüm olarak yayınlanan yazının neticesidir. Konu birliği ile beraber, yayınlanma tarihleri de bunu gösteriyor.

Nutk-u Sabıkın Neticesi yazısının asıl konusu, Hürriyet, Medeniyet ve hukuk olduğu için en sonunda dolaylı olarak, âlimlere hitap eden “Sizler de Meşrutiyetçi olun, müstebid olmayın” paragrafı ile bittiğinden; ilgisiz olarak, Üstadın üslubu ile ilgili yazdığı o İfade-i Meram için “Bu yazı âlimlerle alakalıdır” deyip güya bir şerh yapılmış gibi gösterilmiştir.. İki yazının birbirinden ayrı olduğu, bilinmemiştir.

Sh: 757

“Aşair-i ekradın içinde cevelan ile bahardan güze bir rihlet-i sayfiye (yaz seyahati); güzden (sonbahardan) bahara bilad-i Arabiyeden bir rihlet-i şitaiye (kış seyahati) ettim.”

Burada galiba sehven veya Abdulkadir Badıllı Ağabeyin tarihçesini takliden ... *Bilad-ı Arabiyeden bir rihlet-i sayfiye (yaz seyahati) yaptım..* şeklinde alıntı olmuştur.

Gözüme çarpan başka bir tashih:

Sh: 385

Bu sayfada sadeleştirilmiş ve 387’de aslı yayınlanan ve Mabeyne verilen dilekçenin sadeleştirilmişinde bir eksik ve üç yanlış var; şöyle ki:

a) “Şu medeniyet dünyasında, şu kalkınma ve rekabet asrında..” ifadesi sadece “şu medeniyet asrında..” şeklinde çevrilmiştir.

b) “Bu üç nokta, Kürtler için müstakbelde bir darbe-i müdhîşe hazırlıyor gibi ehl-i basireti dağidar etmiştir.” cümleinin aslı bu iken, 387’de yani güya orijinalinde:

“Bu üç noktalar için, müstakbelde bir darbe-i müdhîşe hazırlanıyor, gibi ehl-i basireti dağidar etmiştir.” şeklinde yazılmıştır. Bu ise, sh. 386’da yayınlanan belgeye ve diğer neşriyatlara göre eksiktir. Ve mana ifade etmediği gibi; cümle kuruluşu olarak da yanlıştır

c) Bu önemli cümle yanlış dizildiği halde, yanlış olarak da sadeleştirilmiştir. Doğrusu: *Bu üç nokta, gelecekte Kürtler için bir darbe hazırlıyor, diye öngörü sahiplerinin ciğerini yakmıştır.*

Maalesef bu cümle şöyle çevrilmiştir:

“Anlatılan bu üç nokta sebebiyle gelecekte müthiş bir darbe hazırlanıyor olduğunu basiret sahipleri tahmin etmektedirler.”

d) “Batının gürültülü, alaylı gülmeleri” demek olan “*Garbın şemateti*” tabiri Avrupalıların uğursuz gayeleri, diye çevrilmiştir. Hâlbuki Kamus-u Türkî’ye şematet kelimesine bakılsa bunun yanlış olduğu görülür.

Bir Ek:

İttihad Terakki ve Abdülhamid’e Muhalefetleri:

Bu meseleyi etraflıca ve hakperestane anlamak için, 1870’li yıllardan ta 1918’e kadarki zamanda olan bitenlere bir göz atmak gerekir. İşte Üstadın Muhakemat 8. Mukaddimesinde beyan ettiği üzere İslam âlemi, Hicri 300’den sonra ilmi çalışmaları yarı yarıya bıraktı; 500’den sonra tamamen bıraktı. Bin ikiyüzlü yıllara gelindiğinde artık her şey köhneleşmiş; ilim tamamen bırakılmış, İslam âlemi, her yönden çökmeye yüz tutmuştu. Buna karşı, Cemaleddin Afgani, M. Abduh, Namık Kemal ve benzeri düşünür ve edipler çareler aramaya koyuldu. Osmanlı aydınları değişik isimler altında örgütlenmeye başladılar. Bunların başında İttihad Terakki geliyordu. Bediüzzaman, M. Akif ve benzeri aydın din âlimleri, resmen değilse de fiilen bunlara katıldı.

Bunların projesi şu üç noktada yoğunlaşıyordu:

1) Meşrutiyet ve Hürriyet ile Osmanlının yerel milletleri demokrasiye ve büyük devlet olmaya alıacaklar.

2) Bilimler ve medeni gelişmeler ile Osmanlı ekonomisi kalkınacak..”

3) Bilimler ve aydınlanma ile İslam dini, hurafelerden ve yanlış anlaşılmalardan kurtulacak..

Buna rağmen Sultan Abdülhamid statükocu olduğundan 33 yıl boyunca onlara çeşit çeşit işkenceler çekti. Haliyle içlerine % 10 veya 20⁶ art niyetli veya samimi olmakla beraber, Allah’a ve ahirete inanmayanlar girebildi.

Nihayet 1908’de İttihadçılar iktidarı, daha sonra hükümeti ele geçirdiler. Fakat İngilizler, İttihadçıların bu işi becereceklerini gördüklerinden, önce Libya sonra Balkan, daha sonra Birinci Dünya Savaşını tetiklettiler. (Taha Akyol, Balkanlar Belgeseli) Çünkü İngilizler, 50 yıl önceden Osmanlının bitirilmesini ve Ortadoğu’nun kendilerine kalmasını planlamışlar idi. Neticede, Osmanlı bitince, İngilizler, Türkçüleri, Masonların merkezi locasını ve İttihatçıların o inanmayan kesimini organize edip TC’yi kurdurdular. Ve Osmanlı bir daha dirilmeyecek şekilde işi sağlama aldılar.

Ve İttihadçıların asıl kadrosu ya öldürüldü veya yurtdışına kaçmak zorunda kaldılar. Yani o üçlü başarı projesi ölü doğdu. Bediüzzaman da yeni bir iman hareketi ve yeni bir inşa projesine girişti. Çünkü artık dinsizlik, materyalizm ve ifsad, her tarafı sarmıştı. Bu yeni

⁶Münazaratın Türkçesinde % 10, Arapçasında % 10 veya % 20 şeklinde geçiyor. (Münazaratın baskı tarihi, 1911)

düşmana karşı kendisi, değil Abdülhamid gibi dindar ve belki de veli zatları, iman cephesinde kimler varsa hepsini kucakladı. Maalesef bugün İslam âleminin çektiği bütün sıkıntıların sebebi, İttihatçıların o üçlü projelerinin gerçekleşmemesi ve Müslümanların eski Abdülhamid çizgisinde kalmasıdır.

İşte özet olarak anlattığım Bediüzzaman'daki bu değişikliği bilmeyenler, Bediüzzaman'ı ve dindar dava arkadaşlarını suçluyorlar. Bunlara karşı, kayıtsız şartsız Abdülhamitçi olan Ahmed Ağabey gibi zatlar, zoraki olarak tekellüflü cevaplara girişiyorlar. Bilmiyorlar ki; Üstadın eski eserlerimde hatalar var demesi, bugün icra ettiğim iman hizmetinin kurallarına göre vardır, demektir. Yoksa İslam âleminin içtimaiyatı söz konusu olunca; Üstad yine Eski Said'in hayat-ı içtimaiyeden aldığı dersleri esas alıyor.

Bu konuda Ahmed Ağabeyin cümle bazındaki bazı yanlışları:

1) 1876 Anayasasının sadece Meclis ve seçimle ilgili maddeleri uygulanmıyordu. (Sh. 427) diyor.. Hâlbuki Üstad, Münazaratta bu Anayasaya, *İsimden ibaret müsemmasız bir Kanun-ı Esasi (Anayasa)*, diyor.

Ve Hürriyete Hitap nutkunda Abdülhamid 30 yıl boyunca bu millete esaret cehennemi yaşattı, diyor.

2) Aynı sayfada 93 Harbinin sebebiyetini İttihatçıların öncüleri olan Jön Türklere veriyor. Hâlbuki Üstad, başta İngilizler olmak üzere Avrupalılar, o tarihte Rus'u İslam'a saldırttı, diyor. (Birinci Şua, 28. Ayet)

3) Ziya Gökalp başta aydın bir İslamcıdır. (Kültür Bakanlığında çıkan makalelerine bakılabilir.) Daha sonra Kemalistlerin öncüleri olan bir grup tarafından dinsizleştirilmiştir. Buna rağmen dinsizliğe dayanamamış, intihar etmiştir. Ahmed Ağabey ise, öyle anlatıyor ki; sanki adam, daha ana karnında iken zaten art niyetli idi.

Sh: 428'de:

Bediüzzaman ve Mehmed Akif de dâhil İttihatçular ve taraftarları, 1876 senesinde yayınlanan fakat uygulanmayan ve ancak 1908'de yürürlüğe giren Anayasanın devleti parçalayacağını göremiyordu, deniliyor.

Hâlbuki Üstad tam aksine Anayasa Hürriyet ve Meşrutiyetin devleti kalkındıracağını, milletlere nefes aldıracağını; daha sonra parçalandı ise de bunun Hürriyet ve Meşrutiyetin tam uygulanmadığından olduğunu söylüyor. Münazaratın tamamına ve Hürriyete Hitap Nutkuna ve bunlara düşülen notlara bakılırsa, Üstadın eğer bu iki temel değer uygulanmazsa devletin parçalanacağını hatta yok olacağını dile getiren uyarılarını görürsünüz..

Yine bu sayfada: İttihatçıların kurmaylarından olan Enver, Talat ve Cemalin, Abdülhamid'e karşı yaptıklarına pişman olduklarını aktarıyor. Fakat kaynak verilmiyor.

Yine aynı sayfada Prens Sabahattin satılmış adam olarak gösteriliyor. Hâlbuki Üstad "Onun hamiyetinde asla şüphem yoktur, diyor; (onunla ilgili yazıda..)

Ayrıca Üstad 1918'de yayınladığı Sünuhatta Sultan-ı Sabık otuz sene boyunca dini siyasete alet etti; bence dini siyasete alet etmeyen demokratlar, İslamiyeti siyasetten ibaret sanan Müslümanlardan daha iyidirler, diyor. (mealen..) (Asar-ı Bediiyye, sh. 144-145)

Bu misaller çoğaltılabilir. En acıklı bir yanlış da Ahmed Ağabey, İslam taraftarı ve Osmanlının yenilenmesine çalışan İttihad Terakki komitesini, sanki 1940'larda Türkiye'de varmış ve daha çok gelişmiş olarak gösteriyor. Hâlbuki İttihad-Terakki 1918'de bitti. Ahmed Ağabeyin delil getirdiği mektup ise, İttihadçılarla ilgili değildir; İslam dünyasında ve Türkiye'de güçlenen dünya çapındaki masonlarla ilgilidir.

Mektubun aslı şöyledir:

“Otuz sene evvel Darü'l-Hikmet azası iken, bir gün, arkadaşımızdan ve Darü'l-Hikmet azasından Seyyid Sadeddin Paşa dedi ki: Kat'î bir vasıta ile haber aldım; kökü ecnebidde ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi, senin bir eserini okumuş. Demişler ki: Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi (yani zındıkayı, dinsizliği) bu millete kabul ettiremeyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız diye senin idamına hükmetmişler. Kendini muhafaza et. Ben de, tevekkeltü a'lallah, ecel birdir, tagayyür etmez, dedim.

İşte bu komite, otuz sene, belki kırk seneden beri hem tevessü etti, hem benimle mücadelede her bir desiseyi istimal etti. İki defa imha için hapse ve on bir defa da beni zehirlemeye çalışmışlar (şimdi on dokuz defa oldu). En son dehşetli planları, sabık Dâhiliye Vekilini ve Afyon'un sabık Valisini, Emirdağı'nın sabık kaymakam vekilini aleyhime sevk etmeleriyle, resmi hükümetin nüfuzunu bütün şiddetiyle aleyhimde istimal etmeleridir. Benim gibi zayıf, ihtiyar, merdumgiriz, fakir, garip, hizmete çok muhtaç bir biçareye o üç resmi memurlar, aleyhimde öyle bir propaganda ve herkesi korkutmak o dereceye gelmiş ki, bir memur bana selam etse, haber aldıkları vakitte değiştirdikleri için, casusluktan başka hiçbir memur bana uğramadığını ve komşularımın da bazıları korkularından hiç selam etmediklerini gördüğüm halde, inayet ve hıfz-ı İlahi bana bir sabır ve tahammül verdi.. Emsalsiz bu işkence, bu tazyik, beni onlara dehaletе mecbur etmedi.” (Emirdağ Lahikası, 142)

Bundan daha da acıklısı, 1920'de yazılan Hutuvat-ı Sitte'de; İttihadçıların başına gelen bu bozgunun sebebini anlatan Üstadın bir cevabını Ahmed Ağabeyin bilmemesidir.

"(İngiliz) der veya dedirtir: 'Şimdiye kadar sizi idare edenler (İttihad -Terakki) fenalık ettiler, karıştırdılar. Öyleyse bana razı olunuz!'

Bu vesveseye karşı deriz:

Ey el-hannas! Onların fenalıklarının asıl sebebi de sensin. Âlemi onlara darlaştırdın, damar-ı hayatı kestin, evlad-ı nameşruunu onlara karıştırdın. Dinsizliğe sevk ederek dini rüşvet isterdin. Onlara bedel seni kabul etmek, yalnız müteneccis (kirlenmiş) su ile necis olmuş bir libası, hınzırın bevlıyle (sidiğiyle) yıkamak demektir. Sen yalnız hayvancasına muvakkat bir hayat-ı sefilâneyi bize bırakıyorsun; insanca, İslamca hayatı öldürüyorsun. Biz ise insancasına, hem Müslümancasına yaşamak istiyoruz. Senin rağmına yaşayacağız!"

Bu tashih numunelerine tam son vereyim derken gözüme bir tane daha ilişti. Başta ilave etmek istemedim. Fakat mesele tamamen tersine anlatıldığı için yazmak gerekti. Şöyle ki:

Sh: 452

Hürriyetin ilan edildiği günlerde henüz Meşrutiyet düzeni tam yerleşmemiş iken, o gün ekonominin çoğu ithalata dayalı idi. Özellikle Avusturya'dan çok mal ithal ediliyordu. Haliyle İttihadçılar, ithalata karşı kampanya başlattılar. Dolayısıyla çoğunluğu Kürt olan İstanbul hamallarının rızkı kesiliyordu. Bediüzzaman, Meşrutiyete muhalif çevreler, Kürtleri tahrik etmesin, diye gitti; onlara nutuk tarzında tavsiyelerde bulundu, onları ithalat mallarını boykota alıştırdı. Hem hamallık mesleği elden gidiyor endişesinden, hem Kürtlerin çoğunun Abdülhamitçi olmasından dolayı hamallar İttihadçılara isyan edebilirdi. Burada hamalların bölücülük gibi bir derdi yoktu; olsa olsa Abdülhamitçilere kanıp İttihadçılara isyan etme ihtimali vardı. Nitekim bundan sekiz ay sonra Divan-ı Harp, Mahkemede: Sen Kürtlerle ilgilenmişsin. Acaba senin niyetin bölücülük müdür, gibi bir ithama karşı Üstad şöyle cevap veriyor.⁷

“İstanbul’da yirmi bine yakın hemşerilerimi, -hamal ve gafil ve safdil olduklarından- bazı particiler (orijinalinde: müstebidlerin) onları iğfal ile Vilâyât-ı Şarkıyeyi (orijinalinde: Kürt kavmini) lekedar etmelerinden korktum. Ve hamalların umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları surette Meşrutiyeti onlara telkin ettim. Şu mealde:

“İstibdad, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve şeriattır. Padişah, Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna girse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa Peygambere tâbi olmayıp zulüm edenler, padişah da olsalar haydutturlar. Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilafıdır. Bu üç düşmana karşı; san’at, marifet, ittifak silahıyla cihad edeceğiz. Ve bizi bir cihette teyakkuza ve terakkiye sevk eden hakikî kardeşlerimiz Türklerle ve komşularımız olan Ermenilerle dost olup el ele vereceğiz. Zira husumette fenalık var, husumete vaktimiz yoktur. Hükûmeti’n (o günün İttihadçılar Hükümetinin) işine karışmayacağız. Zira hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz...”

İşte o hamalların, Avusturya’ya karşı –benim gibi bütün Avrupa’ya karşı boykotları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda akılana hareketlerinde bu nasihatın tesiri olmuştur. Padişah’a karşı irtibatlarını ta’dil etmeye ve boykotajlarla Avrupa’ya karşı harb-i iktisadî açmağa sebebiyet verdiğimden, demek cinayet ettim ki, bu belaya düştüm..”¹²⁴

¹²⁴**Tarihçe-i Hayat, sh. 64;** Bediüzzaman’a zürafadan (zarif insanlardan) biri bir gün, irfanıyla mütenasip bir esvap giymesi lüzumundan bahseder. Müşarünileyh de: “Siz, Avusturya’ya güya boykot yapıyorsunuz, hem onun gönderdiği kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise, bütün Avrupa’ya boykot yapıyorum, onun için yalnız memleketimin maddi ve manevi mamulâtını giyiyorum” buyurmuştur.

İşte meselenin aslı ve neticesi bu iken; Ahmed Ağabey bu olayı şöyle tersinden göstermiştir:

5.2.5 Bediüzzaman’ın Ayrılık Hevesinde Olan Kürdlere ve İsyan Eden Hamallara Yaptığı Birlik ve Beraberlik Tavsiyeleri: Avusturya Mallarını Boykot Meselesi

Ekim 1908’de İstanbul’da yirmi bine yakın hamal bulunuyordu. Hüseyin Câhid gibi yazarların tahrikleriyle Avusturya’dan gelen mallara karşı boykot başlatılmıştı. Başta bazı İttihad ve Terakkiciler olmak üzere, herkes camilerde, evlerde ve dükkânlarda Avusturya

⁷ İki Mekteb-i Musibet Şahadetnamesi

mallarını almamaları için tahrik ediliyordu.¹²³ Şarklı olan bu kimselerin saflıklarından istifade eden bir takım partiler hem onları iğfal etmek, hem de Şark Vilayetleri'ni lekelemek için hamalları kışkırtıyorlardı. Bütün hamallar İstanbul'da büyük bir karışıklığa ve keşmekeşe meydan vermişlerdi. 5 Aralık 1908'de yayınlanan *Kürt Terakki ve Te'avün* Gazetesi meseleyi iktisadî bir savaş olarak vasıflandırıyor. Bediüzzaman ise, bu boykotu haklı görmesine rağmen asayişin bozmasına razı değildi:

¹²³H. C. Yalçın, Siyasal Anılar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006, sh. 35-36.

[**Bir Hatırlatma:** Ahmed Bey işine geldiğinde metinlerin ilk orijinalini veriyor. Fakat bu konuda Cumhuriyet dönemine uyarlanan ve içinde müstebidler kelimesi yerine partiler ve Kürt kavmi yerine Vilayat-ı Şarkiye tabiri giren **Tarihçe-i Hayat**'taki şekli esas almıştır. Bu yanılma ile beraber metin tamamen tersinden yorumlanınca konu, tam karanlığa gömülmüş; metnin sahibinin anlatmak istediği mana kaybolduğu gibi tarihi boyut dahi anlaşılmaz olmuştur. Maalesef insanı yanlış anlamaya götüren yüzden fazla yer, bu kitapta yer bulabilmiştir.]

Sh: 453

Boykotajın devamı ve Abdülhamitçi grupların Kürtleri Meşrutiyete karşı tahrik etmemeleri için söylenilen bu yazı ve bu olay tersten okunmuş.. *İstanbul'da Bulunan Kürtlere Edilen Telkinat* isimindeki Asar-ı Bediyyede yayınlanmış bir makale, bu boykotaj yazısının aslıdır, diye gösterilmiştir. Hâlbuki Kürtlere Edilen Telkinat başlıklı yazı, İki Mekteb-i Musibette anlatılan olaylardan farklı şeyleri anlatıyor. Onda boykotaj bahsi hiç geçmiyor. İki Mekteb-i Musibette anlatılan yazıda ise boykotaj bahsi var. Telkinat yazısı, büyük bir ihtimal ile Meşrutiyetin başında (Temmuz-Ağustosta) yazılmıştır ve o günlerde gazetede yayınlanmıştır. Boykotaj meselesi ise Aralıkta olmuştur.

Ahmed Ağabey, 126. dipnotta yazının aslı diye gösterdiği Telkinat makalesinin tarihini ve kaynağını, el yazma Nutuk, 1907 olarak gösteriyor. Bu ise Hürriyetin ilanı olan 24. 7. 1908'den öncedir ki bu da yanlıştır. Çünkü Hürriyetten önce Üstadın Nutuk diye bir kitabı yoktur. Ve bu tarih, sayfa 452'de verilen boykotaj olayının tarihinden yani 5 Aralık 1908'den de çok öncedir.

Galiba tashihler devam edecek; çünkü gördüğünüz gibi bitmiyor.

19. 9. 2013
Bahaeddin Sağlam